

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr. 1900, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i 117 § skiftesstadgan.

Till lagutskottets förberedande behandling har hänvisats en af herr *A. Wiklund* inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 64, af följande lydelse:

»Vid sistlidne års riksdag föreslog jag uti motion n:o 101 sådan ändring af § 117 i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket, att ledamot af egodelningsrätt skulle väljas för viss bestämd tid. Detta förslag godkändes af Andra Kammaren, men blef af Första Kammaren afslaget, hvadan frågan om en lagförändring i ofvån angifna syfte alltså förföll.

De oegentligheter, som jag uti nyss nämnda motion påpekade, kvarstå emellertid fortfarande. Allt för ofta händer, att personer inväljas till ledamöter i egodelningsrätten, hvilka visserligen vid tiden för valet äro kända för att ega de förutsättningar, som göra dem lämpliga för utöfvandet af detta uppdrag, men hvilka dock inom kort tid genom oordentlighet, ja till och med oredlighet fullständigt hunnit förverka det förtroende, som genom valet blifvit dem lemnadt. Äfven i andra hänseenden kunna inträffa, att de nära nog blifva oförmögna att fortfarande på ett tillfredsställande sätt fullgöra sitt uppdrag, men, valda som de äro på obestämd tid, kvarstå de dock som ledamöter i ego-

delningsrätten till föga belåtenhet för vare sig ordföranden eller parterna. Gent emot ett sådant förhållande står man dock magtlös, så länge de valberättigade ej ega någon möjlighet att återkalla det en gång gifna uppdraget.

Den stora vikt och betydelse, som uppdraget att vara ledamot i egodelningsrätt innebär, lär väl ändock fordra, att personer, som dertill inväljas, böra ej allenast vid valet utan allt framgent ega nödiga förutsättningar för utöfvandet af denna sin befattning, och säkerligen skola valmännen vara angelägna om att omvälja dessa och derigenom åt egodelningsrätten bevara den insigt, erfarenhet och skicklighet, som en längre tjänstgöring derstädes kunnat skänka. Äfven godemän i skiftesverket väljas numera för viss bestämd tid. Det oaktadt heter det i ofvan åberopade paragraf: »Uppstår laga förfall för ledamot, kalle ordföranden ojäfvig godman i dess ställe». Detta förhållande synes mig äfven gifva stöd åt den uppfattningen, att ledamöter af egodelningsrätt kunna, utan olägenhet för frågornas allsidiga utredning och behöriga afgörande, väljas för viss bestämd tid.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa, det Riksdagen för sin del ville besluta, att 117 § Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Första domstol i skiftesmål å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag. Ordinarie domaren i orten är deri ordförande, derest icke, vid hans förfall, efter hvad särskildt stadgad är, annorlunda af vederbörande hofrätt förordnas, eller Kongl. Maj:t, på invånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomna anledningar, för större eller mindre distrikt skulle i nåder finna godt att särskild person dertill utse. Ledamöterna i rätten utgöras af tre i landthushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende, bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför häradsrätten, genom socknefullmäktige, efter förmedlade hemmantalet utväljas *för en tid af sex år. Afgående ledamot kan återväljas.* Uppstår laga förfall för ledamot, kalle ordföranden ojäfvig god man i dess ställe. De inom socknarne i häradet eller tingslaget valde gode män kunna ock till ledamöter uti egodelningsrätten utses; dock få de icke såsom domare handlägga skiftesmål, der vid de som gode män biträdt.»

I samband med denna motion har lagutskottet till behandling förehaft en af herr *E. Persson* i Borrby inom samma kammare väckt och till utskottet hänskjuten motion, n:o 8, hvilken äfvenledes afser ändring i 117 § skiftesstadgan. Sistnämnda motion är af följande lydelse:

»För embets- och tjänstemän i allmänhet samt särskildt för domare, såväl af Kongl. Maj:t utnämnde som af kommuner valde, är viss tid stadgad, vid hvilken de skola från sina embeten och tjänster afgå.

Ett undantag härifrån finnes, nemligen beträffande ledamöter af egodelningsrätt, hvilka, jemlikt 117 § i Kongl. Maj:ts förnyade stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866, på föranstaltande af domaren i orten utväljas inför häradsrätten genom sockenfullmäktige efter förmedlade hemmantalet, utan att viss tid för dem att utöfva befattningen är föreskrifven, hvarför de, om de ej efter ransakning och dom afsättas, kunna bibehålla sitt uppdrag, så länge de för godt finna. — Med hänsyn till egodelningsrättsledamöters befogenhet inom rätten, och jemväl i afseende å sättet för deras tillsättande torde dessa domare vara närmast jämförliga med rådmän i landsortsstäderna.

Under nästlidet års riksdag väcktes af en ledamot i Andra Kam-maren motion om sådan ändring af nämnda § i skiftesstadgan, att egodelningsrättsledamot skulle utses för viss tid, sex år, hvarvid jemförelse anställdes med godemän i skiftesverket och nämndemän, hvilka numera väljas för viss bestämd tid. Men egodelningsrättsledamotens ställning inom rätten är en helt annan än t. ex. den enskilde nämndemannens inom häradsrätten, och torde fördenskull samt på grund af vigten utaf de frågor, som kunna komma under hans bedömande, en duglig egodelningsrättsledamot böra vid sitt uppdrag bibehållas, så länge kropps- och själskrafter anses räcka, hvarigerom åt rätten bevaras den insigt, skicklighet och erfarenhet, som genom en längre tids praktik förvärfvas.

Deremot torde egodelningsrättsledamoten i likhet med annan domare böra vara skyldig, att, sedan ålderdomen inträdt och den dermed följande svagheten gjort honom mindre lämplig att utöfva sitt magtpåliggande värf, afgå från sin befattning. Då nu i vårt land uppnådda 65 lefnadsår i allmänhet bestämts såsom åldersgräns för behörighet att utöfva anförtrodd tjänst, torde lämpligen samma åldersgräns böra vara gällande för ledamot af egodelningsrätt.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del behagade besluta, att ledamot i egodelningsrätt skall vid fyllda 65 år från denna sin befattning afgå; samt att 117 § i

Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 i öfverensstämmelse härmed ändras.»

Då vid nästlidet års riksdag lagutskottet hade att afgifva utlåtande öfver af herr Wiklund väckt motion i samma syfte som hans nu förevarande, yttrade utskottet, bland annat, följande:

»Grundsatsen, att domare ej utan ransäkning och dom må afsättas, i nästan alla kulturländer erkänd såsom en hörnsten i samfundsordningen och hos oss omgifven af grundlags helgd, är enligt utskottets förmenande af den vigt, att hvarje förslag, syftande till rubbning af eller inskränkning i densamma, bör upptagas med största betänksamhet. Såsom ett steg i sådan riktning måste emellertid betraktas, om de folkvalda ledamöterna i egodelningsrätterna i enlighet med motionen gjordes beroende af omval efter vissa år.

Utskottet instämmer visserligen med motionären deri, att på grund af den stora vigten af de frågor, som enligt skiftesstadgan kunna komma under egodelningsrätts pröfning, det är önskligt, att endast sådana personer väljas till egodelningsrättsledamöter, som äga erforderliga egenskaper att tillfredsställande fullgöra uppdraget, men utskottet finner på samma gång i dessa frågor betydelse och ofta särdeles svåra beskaffenhet en anledning, hvarför man bör söka åt egodelningsrätten bevara den insigt, skicklighet och erfarenhet, som i regel endast en längre tids tjänstgöring derstädes kan skänka. Man kunde visserligen säga, att föga anledning finnes att befara, att ett stadgande rörande val på viss tid skulle medföra för täta ombyten inom rätten, då en afgående ledamot, som visat sig lämplig för uppdraget, antagligen der han sjelf så önskade, oftast komme att vid tidens utgång omväljas. Men erfarenheten talar ett annat språk. Inom flera delar af vårt land har det nämligen visat sig, att bestämmelsen, att nämndemän väljas endast på vissa år, medfört betänkliga rubbningar i kontinuiteten inom häradsrätterna. Så eftersträfvansvärdt, som uppdraget att vara ledamot i egodelningsrätt på grund af dermed förenade ersättning och sociala anseende lär betraktas, torde det vara grundad anledning att befara, att, derest den i motionen föreslagna ändringen genomfördes, ombyte ännu oftare än beträffande nämndemän komme att äga rum.

Den af motionären åberopade analogien med nämndemän synes utskottet för öfrigt icke utgöra något skäl för den ifrågasatta lagändrin-

gen. Dels har, enligt utskottets mening, förändringen i bestämmelserna rörande den tid, för hvilken nämndemän väljas, ingalunda visat sig vara af så lycklig verkan, att densamma manar till efterföljd, och dels lär det böra komma i betraktande, att de folkvalda ledamöterna inom egodelningsrätten ega en väsentligt annan ställning än nämndemännen inom häradsrätten. Under det de senare ega endast kollektiv rösträtt, hafva egodelningsrättens ledamöter personlig sådan, och med det stora ansvar och inflytande på rättens beslut, de i följd häraf ega, vore det synnerligen betänkligt, om de genom att underkastas omval ställes i ett beroende af sina valmän, hvaraf de kanske icke alltid skulle känna sig oberörda.

Otvifvelaktigt förekommer stundom, att en egodelningsrättsledamot förverkar det förtroende, som legat till grund för hans utseende till befattningen, men utskottet kan icke inse, att detta förhållande, hvilket lika väl kan ega rum i fråga om andra domare, utgör någon anledning att särskildt beträffande egodelningsrättsledamöter bereda möjlighet att återkalla uppdraget. Lika litet kan utskottet finna någon sådan anledning deri, att egodelningsrättsledamöterna utses på grund af val inom kommunerna. Så är förhållandet jemväl med andra domare, såsom rådmän i de flesta städer, utan att någon ifrågasatt, att desse skulle kunna aflägsnas från sina befattningar annat än efter laga dom. Den rätt, som i vissa fall tillerkänts menigheterna att få välja sina domare, har nog sin stora vikt och betydelse, men längre än till sjelfva valet synes denna rätt icke skäligen böra sträckas. Så snart den sålunda utsedde domaren är vald, kräfver intresset af rättsskipningens lugna och af personliga inflytanden oberörda gång, att han tillerkännes samma säkra ställning som andra domare.»

Hvad nästlidet års lagutskott sålunda uttalade finner sig utskottet i allt väsentligt böra biträda, och är utskottet förty af den mening, att det af herr Wiklund framställda förslag ej bör vinna Riksdagens bifall.

Några sådana principiella betänkligheter, som gjort sig gällande vid behandlingen af herr Wiklunds motion, förefinnas icke mot det af herr Persson framlagda förslag om bestämmelse, att folkvald ledamot i egodelningsrätt skall vid fyllda 65 år från denna sin befattning afgå.

Då utskottet i allt fall icke kan skänka förslaget sitt understöd, beror detta derpå, att utskottet, efter pröfning af förhållandena, icke

känner sig öfvertygad om, att fastställandet af sådan åldersgräns vare sig är af behofvet påkalladt eller ens skulle komma att från praktisk synpunkt visa sig hafva öfvervägande fördelaktiga verkningar.

Såvidt utskottet har sig bekant, hafva några allmänne olägenheter icke försports af nuvarande bestämmelser i ämnet. Utskottet föreställer sig, att det fall lär vara jemförelsevis sällsynt, att en egodelningsrättsledamot qvarstår i befattningen, sedan kropps- och själskrafter aftagande satt honom ur stånd att tillfredsställande utöfva densamma. Särskildt torde den mångengång ganska ansträngande beskaffenheten af de undersökningar ute på marken, hvori ledamöter af egodelningsrätt måste deltaga, föranleda dertill, att sådana ledamöter, hvilka börjat i afsevärd grad lida af ålderdomssvaghet, i regel snart skola komma till insigt om sin oförmåga att fortfarande fullgöra uppdraget samt på grund här-af finna sig föranlätne att sjelfmant afsäga sig detsamma.

För det fall åter att en ledamot i egodelningsrätt, trots hög ålder, är vid den kroppsliga och andliga styrka, att i sådant afseende anledning till erinran mot honom icke förefinnes, vore det säkerligen ofta nog ganska beklagligt, om på grund af en fastslagen åldersgräns han skulle nödgas afgå och rätten sålunda i förtid beröfvas den insigt i ärendena och den mognade erfarenhet, en ledamot vid den åldern i allmänhet bör hafva förvärfvat.

Utskottet hemställer alltså,

1:o att herr Wiklunds motion, n:o 64, icke må af Riksdagen bifallas, samt

2:o att herr E. Perssons motion, n:o 8, ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 februari 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer

mot utskottets hemställan under 1:o af herrar *N. Nilsson, F. Andersson* och *Wiklund*, hvilka ansett, att herr *Wiklunds* motion bort af utskottet tillstyrkas;

mot utskottets hemställan under 2:o af herr *Hasselrot*, som ansett, att utskottet bort till herr *Perssons* motion tillstyrka bifall.

Herr *Leman* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
